

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

od 10. veljače 2009. (*)

„Priznanje i izvršenje stranih arbitražnih odluka – Uredba (EZ) br. 44/2001 – Područje primjene – Nadležnost suda države članice za izdavanje naloga kojim se jednoj stranki zabranjuje pokretanje ili nastavak postupka pred sudom druge države članice uz obrazloženje da takav postupak znači kršenje arbitražnog sporazuma – Njujorška konvencija”

U predmetu C-185/07,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 68. i 234. UEZ-a, koji je uputio House of Lords (Ujedinjena Kraljevina) odlukom od 28. ožujka 2007., koju je Sud zaprimio 2. travnja 2007., u postupku

Allianz SpA, ranije Riunione Adriatica di Sicurtà SpA,

Generali Assicurazioni Generali SpA,

protiv

West Tankers Inc.,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: V. Skouris, predsjednik, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts i A. Ó Caoimh, predsjednici vijeća, P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, A. Borg Barthet, J. Klučka (izvjestitelj), E. Levits i L. Bay Larsen, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: K. Sztranc-Sławiczek, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 10. lipnja 2008.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Allianz SpA, ranije Riunione Adriatica di Sicurtà SpA, i Generali Assicurazioni Generali SpA, S. Males, QC, uz asistenciju S. Mastersa, *barrister*,
- za West Tankers Inc., I. Chetwood, *solicitor*, uz asistenciju T. Brentona i D. Baileya, *barristers*,
- za vladu Ujedinjene Kraljevine, V. Jackson i S. Behzadi-Spencer, u svojstvu agenata, uz asistenciju V. Veedera i A. Laytona, *QC*,
- za francusku vladu, G. de Bergues i A.-L. During, u svojstvu agenata,

- za Komisiju Europskih zajednica, A.-M. Rouchaud-Joët i M. Wilderspin, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 4. rujna 2008.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001, L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva Allianz SpA, ranije Riunione Adriatica di Sicurtà SpA, i društva Generali Assicurazioni Generali SpA (u daljnjem tekstu: Allianz i Generali), s jedne strane, i društva West Tankers Inc. (u daljnjem tekstu: West Tankers), s druge strane, o utvrđivanju deliktne odgovornosti potonjeg.

Pravni okvir

Međunarodno pravo

- 3 Članak 2. stavak 3. Konvencije o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka potpisane 10. lipnja 1958. u New Yorku (Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda, svezak 330., str. 3., u daljnjem tekstu: Njujorška konvencija) glasi kako slijedi:

„Sud države ugovornice kojem je podnesen na rješavanje spor o nekom pitanju o kojem su stranke sklopile ugovor u smislu ovog članka uputit će stranke na arbitražu, na zahtjev jedne od njih osim ako ustanovi da je taj ugovor prestao biti valjan, da je bez učinka ili se ne može primijeniti” [neslužbeni prijevod].

Pravo Zajednice

- 4 U skladu s uvodnom izjavom 25. Uredbe br. 44/2001:

„Zbog poštovanja međunarodnih obveza koje su preuzele države članice, ova Uredba ne bi trebala utjecati na konvencije koje se odnose na posebna pitanja, čije su države članice stranke.”

- 5 Člankom 1. stavcima 1. i 2. te uredbe određuje se:

„1. Ova se Uredba primjenjuje na građanske i trgovačke stvari bez obzira na prirodu suda. Ne obuhvaća fiskalne, carinske ili administrativne stvari.

2. Ova se Uredba ne primjenjuje na:

[...]

(d) arbitražu.”

6 Člankom 5. navedene uredbe određuje se:

„Osoba s domicilom u državi članici može u drugoj državi članici biti tužena:

[...]

3) u stvarima koji se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazidelikte, pred sudovima u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi;

[...]”

Nacionalno pravo

7 Člankom 37. stavkom 1. Zakona o Vrhovnom sudu iz 1981. (Supreme Court Act 1981) utvrđuje se sljedeće:

„Uvijek kada se to čini pravedno i prikladno, High Court (Visoki sud) može privremenim ili konačnim rješenjem izdati nalog [...]”.

8 Članak 44. Zakona o arbitraži iz 1996. (Arbitration Act 1996) pod naslovom „Sudske ovlasti koje se mogu izvršavati u prilog arbitražnog postupka” glasi kako slijedi:

„1) Osim ako se stranke ne dogovore drukčije, sud ima, za potrebe arbitražnog postupka i u vezi s tim postupkom, iste ovlasti za izdavanje naloga, u predmetima navedenima u nastavku, kojima raspolaže i za potrebe sudskog postupka i u vezi s tim postupkom.

2) To su sljedeći predmeti:

[...]

(e) izdavanje privremenog naloga [...]”.

Glavni postupak i prethodno pitanje

9 Front Comor, brod koji pripada društvu West Tankers i koji je uzelo u zakup društvo Erg Petrol SpA (u daljnjem tekstu: Erg) tijekom kolovoza 2000. udario je u Sirakuzi (Italija) u pristanište koje pripada društvu Erg te je prouzročio štetu. Na ugovor o zakupu primjenjivalo se englesko pravo i sadržavao je klauzulu kojom je u slučaju spora predviđena arbitraža u Londonu (Ujedinjena Kraljevina).

10 Društvo Erg obratilo se svojim osigurateljima Allianz i Generali kako bi ishodilo naknadu štete u visini osiguranog iznosa, dok je za preostali dio protiv društva West Tankers u Londonu pokrenulo arbitražni postupak. Društvo West Tankers osporavalo je svoju odgovornost za štetu nastalu sudarom.

- 11 Nakon što su na temelju polica osiguranja društvu Erg isplatili naknadu štete koju je to društvo pretrpjelo, Allianz i Generali su 30. srpnja 2003. pri Tribunale di Siracusa (Italija) podnijeli tužbu protiv društva West Tankers za povrat iznosa koje su isplatili društvu Erg. Osiguravatelji su tužbu utemeljili na njihovom zakonskom pravu na subrogaciju prava društva Erg u skladu s člankom 1916. talijanskog Građanskog zakonika. Društvo West Tankers istaknulo je prigovor nenadležnosti tog suda zbog postojanja arbitražnog sporazuma.
- 12 Istodobno, društvo West Tankers je 10. rujna 2004. pokrenulo postupak pred High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) (Visoki sud, Engleska i Wales, Odjel *Queen' Bench*, Trgovački sud, Ujedinjena Kraljevina) kako bi zatražilo da se presudi da spor između njega, s jedne strane, i društava Allianz i Generali, s druge strane, mora biti upućen na arbitražu u skladu s dotičnim arbitražnim sporazumom. Društvo West Tankers ujedno je zatražilo i da se izda nalog kojim se društvima Allianz i Generali zabranjuje pokretanje bilo kojeg postupka osim arbitraže i nastavak postupka pokrenutog pred Tribunale di Siracusa (u daljnjem tekstu: *anti-suit injunction*).
- 13 Presudom od 21. ožujka 2005. High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) (Visoki sud, Odjel *Queen' Bench*) prihvatio je zahtjeve društva West Tankers te je naredio *anti-suit injunction* zatražen protiv društava Allianz i Generali. Oni su uložili žalbu protiv te presude pred House of Lords. Smatrali su da je izdavanje takvog naloga protivno Uredbi br. 44/2001.
- 14 House of Lords najprije se pozvao na presude od 9. prosinca 2003., Gasser (C-116/02, Zb., str. I-14693.) i od 27. travnja 2004., Turner (C-159/02, Zb., str. I-3565.), kojima se, u biti, presudilo da nalog kojim se jednoj stranci zabranjuje pokretanje ili nastavak postupka pred sudom države članice nije u skladu sa sustavom uspostavljenim Uredbom br. 44/2001, čak i ako ga je izdao sud koji je nadležan na temelju te uredbe. To je zato što je predmetnom uredbom utvrđen čitav skup ujednačenih pravila o dodjeljivanju nadležnosti između sudova država članica koje moraju jedna u drugu imati povjerenja da će ispravno primijeniti navedena pravila.
- 15 Međutim, House of Lords smatra da se to načelo primjenjuje samo na arbitražu koja je posve isključena iz područja primjene Uredbe br. 44/2001 na temelju njezinog članka 1. stavka 2. točke (d). U tom području ne postoji skup ujednačenih pravila Zajednice, što je nužan uvjet za uspostavljanje i primjenu međusobnog povjerenja među sudovima država članica. Usto, iz presude od 25. srpnja 1991., Rich (C-190/89, Zb., str. I-3855.), proizlazi da se iznimka predviđena u članku 1. stavku 2. točki (d) Uredbe br. 44/2001 ne primjenjuje samo na arbitražne postupke nego i na sudske postupke čiji je predmet arbitraža. Presudom od 17. studenoga 1998., Van Uden (C-391/95, Zb., str. I-7091.), utvrđeno je da je arbitraža predmet postupka ako je njegov cilj zaštititi pravo rješavanja spora arbitražom, što je slučaj u glavnom postupku.
- 16 House of Lords dalje navodi da ako se cijeli predmet arbitraže nalazi izvan područja primjene Uredbe br. 44/2001, nalogom upućenim društvima Allianz i Generali, kojim im se zabranjuje pokretanje bilo kojeg postupka osim arbitraže i nastavak postupka pokrenutog pred Tribunale di Siracusa, ne može se kršiti navedena uredba.

- 17 Naposljetku, House of Lords naglašava da se sudovi Ujedinjene Kraljevine služe *anti-suit injunctions* već dugi niz godina. Ta je praksa prema njegovom mišljenju učinkovito sredstvo sudova koji su sjedište arbitraže i koji je nadziru, s obzirom na to da pogoduje pravnoj sigurnosti smanjujući mogućnosti sukoba između arbitražne odluke i presude nacionalnog suda. Osim toga, kad bi dotičnu praksu usvojili i sudovi ostalih država članica, ona bi pridonijela konkurentnosti Europske zajednice u odnosu na svjetske arbitražne centre, poput onih u New Yorku, na Bermudskim otocima ili u Singaporu.
- 18 U tim je okolnostima House of Lords odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Je li u skladu s Uredbom br. 44/2001 da sud države članice izda nalog kojim se nekoj osobi zabranjuje pokretanje ili nastavak postupka u drugoj državi članici uz obrazloženje da se takvim postupkom krši arbitražni sporazum?“

O prethodnom pitanju

- 19 House of Lords svojim pitanjem u biti pita je li u skladu s Uredbom br. 44/2001 da sud jedne države članice izda nalog kojim se nekoj osobi zabranjuje pokretanje ili nastavak postupka pred sudovima druge države članice uz obrazloženje da se takvim postupkom krši arbitražni sporazum, iako je u članku 1. stavku 2. točki (d) arbitraža isključena iz područja primjene te uredbe.
- 20 *Anti-suit injunction*, poput onog u glavnom postupku, može se uputiti postojećem ili potencijalnom podnositelju tužbe u inozemstvu. Kako je naglasila nezavisna odvjetnica u točki 14. svojeg mišljenja, osoba na koju se nalog odnosi, a koja ga ne poštuje izlaže se pokretanju postupaka zbog nepoštovanja suda koji mogu dovesti do kaznenih sankcija, od ograničavanja kretanja do zapljene imovine.
- 21 Društvo West Tankers i vlada Ujedinjene Kraljevine smatraju da je takav nalog u skladu s Uredbom br. 44/2001 s obzirom na to da je u članku 1. stavku 2. točki (d) arbitraža isključena iz područja primjene dotične uredbe.
- 22 U tom pogledu valja napomenuti da se prilikom utvrđivanja ulazi li spor u područje primjene Uredbe br. 44/2001 u obzir uzima samo predmet postupka (prethodno navedena presuda Rich, t. 26.). Točnije, pripadanje području primjene Uredbe br. 44/2001 određeno je prirodom prava koja se postupkom nastoje zaštititi (gore navedena presuda Van Uden, t. 33.).
- 23 Postupak poput onog u glavnom predmetu koji dovodi do izdavanja *anti-suit injunction* ne može ulaziti u područje primjene Uredbe br. 44/2001.
- 24 Međutim, unatoč činjenici da taj postupak ne ulazi u područje primjene Uredbe br. 44/2001, ipak može imati posljedice koje štete njezinom korisnom učinku, odnosno može sprečavati ostvarenje ciljeva ujednačavanja pravila o sukobu nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima kao i slobodno kretanje odluka u tom području. Isto osobito vrijedi i kada takav postupak sprečava sud druge države članice da izvršava nadležnosti koje ima na temelju Uredbe br. 44/2001.

- 25 Stoga valja ispitati je li postupak koji su pokrenuli Allianz i Generali protiv društva West Tankers pred Tribunale di Siracusa obuhvaćen Uredbom br. 44/2001 i, zatim, koji su učinci *anti-suit injunction* na taj postupak.
- 26 U tom pogledu valja uzeti u obzir, kako je nezavisna odvjetnica istaknula u točkama 53. i 54. svojeg mišljenja, da ako postupak svojim predmetom spora, odnosno prema naravi prava kojima treba pružiti zaštitu u postupku, poput zahtjeva za naknadu štete, ulazi u područje primjene Uredbe br. 44/2001, prethodno pitanje koje se odnosi na primjenjivost arbitražnog sporazuma, uključujući osobito i pitanje njegove valjanosti, također ulazi u područje primjene te uredbe. To je mišljenje potkrijepljeno točkom 35. izvještaja o pristupanju Helenske Republike Konvenciji od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1972, L 299, str. 32., u daljnjem tekstu: Briselska konvencija) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 3.) koji su podnijeli g. Evrigenis i g. Kerameus (SL 1986, C 298, str. 1.). U njemu je navedeno da prethodni nadzor valjanosti arbitražne klauzule, koji zahtijeva jedna stranka kako bi osporila međunarodnu nadležnost suda pred kojim je protiv nje pokrenut postupak na temelju Briselske konvencije, ulazi u njezino područje primjene.
- 27 Iz toga proizlazi da prigovor nenadležnosti, koji društvo West Tankers ističe pred Tribunale di Siracusa i koji proizlazi iz arbitražnog sporazuma, uključujući pitanje valjanosti potonjeg, ulazi u područje primjene Uredbe br. 44/2001 te da o tom prigovoru, kao i o svojoj nadležnosti, odlučuje isključivo dotični sud na temelju članka 1. stavka 2. točke (d) i članka 5. točke 3. te uredbe.
- 28 Stoga iz činjenice da se putem *anti-suit injunction* sud države članice koji bi uobičajeno bio nadležan odlučivati o sporu u skladu s člankom 5. točkom 3. Uredbe br. 44/2001 sprječava u odlučivanju, u skladu s člankom 1. stavkom 2. točkom (d) te uredbe o samoj primjenjivosti potonjeg na spor koji je pred njim pokrenut nužno slijedi da mu se na temelju Uredbe br. 44/2001 uskraćuje ovlast da odlučuje o svojoj nadležnosti.
- 29 Iz toga najprije proizlazi da se *anti-suit injunction* poput onog iz glavnog postupka ne poštuje, kao što je nezavisna odvjetnica istaknula u točki 75. svojeg mišljenja, opće načelo koje proizlazi iz sudske prakse Suda u pogledu Briselske konvencije prema kojem svaki sud pred kojim je pokrenut postupak sam određuje, na temelju pravila na snazi, je li nadležan odlučivati o sporu koji je pred njim pokrenut (vidjeti u tom smislu prethodno navedenu presudu Gasser, t. 48. i 49.). U tom pogledu valja podsjetiti da se Uredbom br. 44/2001 ne dopušta, osim u određenim iznimkama koje nisu relevantne za glavni postupak, sudu jedne države članice da provjerava nadležnosti suda druge države članice (presuda od 27. lipnja 1991., Overseas Union Insurance i dr., C-351/89, Zb., str. I-3317., t. 24., kao i gore navedena presuda, Turner, t. 26.). Ta je nadležnost utvrđena izravno pravilima uspostavljenima predmetnom uredbom, odnosno onima koji se odnose na područje primjene. Sud jedne države članice stoga nije ni u kojem slučaju u boljem položaju za odlučivanje o nadležnosti suda druge države članice (gore navedene presude Overseas Union Insurance i dr., t. 23., kao i Gasser, t. 48.).
- 30 Nadalje, sprječavajući sud države članice u izvršavanju ovlasti koje su mu dodijeljene na temelju Uredbe br. 44/2001, odnosno u odlučivanju, na temelju pravila kojima je utvrđeno materijalno područje primjene te uredbe, a i njezinog članka 1. stavka 2. točke (d), ako je ta uredba primjenjiva, taj *anti-suit injunction* istodobno narušava

povjerenje koje države članice iskazuju pravnim sustavima drugih država članica i njihovim pravosudnim tijelima te na kojem se temelji sustav nadležnosti iz Uredbe br. 44/2001 (vidjeti u tom smislu gore navedenu presudu Turner, t. 24.).

- 31 Naposljetku, ako se putem *anti-suit injunction* spriječilo Tribunale di Siracusa da sam provjeri prethodno pitanje valjanosti ili primjenjivosti arbitražnog sporazuma, jedna stranka može izbjeći postupak jednostavno se pozivajući na dotični sporazum, a tužitelj, koji smatra da je potonji nevaljan, bez učinka ili da se ne može primijeniti, tako više ne bi imao pristup državnom sudu pred kojim je pokrenuo postupak u skladu s člankom 5. točkom 3. Uredbe br. 44/2001 te bi mu time bio uskraćen jedan oblik sudske zaštite na koju ima pravo.
- 32 Stoga *anti-suit injunction* poput onog u glavnom postupku nije u skladu s Uredbom br. 44/2001.
- 33 Takvo je mišljenje potkrijepljeno člankom 2. stavkom 3. Njujorške konvencije na temelju koje sud države ugovornice, pred kojim je pokrenut spor o čijem predmetu su stranke prethodno sklopile arbitražni sporazum, stranke upućuje na arbitražu, na zahtjev jedne od njih, osim ako ustanovi da je dotični sporazum nevaljan, bez učinka ili da se ne može primijeniti.
- 34 Uzevši u obzir prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da nije u skladu s Uredbom br. 44/2001 da sud jedne države članice izda nalog kojim se nekoj osobi zabranjuje pokretanje ili nastavak postupka pred sudovima druge države članice uz obrazloženje da se takvim postupkom krši arbitražni sporazum.

Troškovi

- 35 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

Nije u skladu s Uredbom Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima da sud jedne države članice izda nalog kojim se nekoj osobi zabranjuje pokretanje ili nastavak postupka pred sudovima druge države članice uz obrazloženje da se takvim postupkom krši arbitražni sporazum.

[Potpisi]

* Jezik postupka: engleski